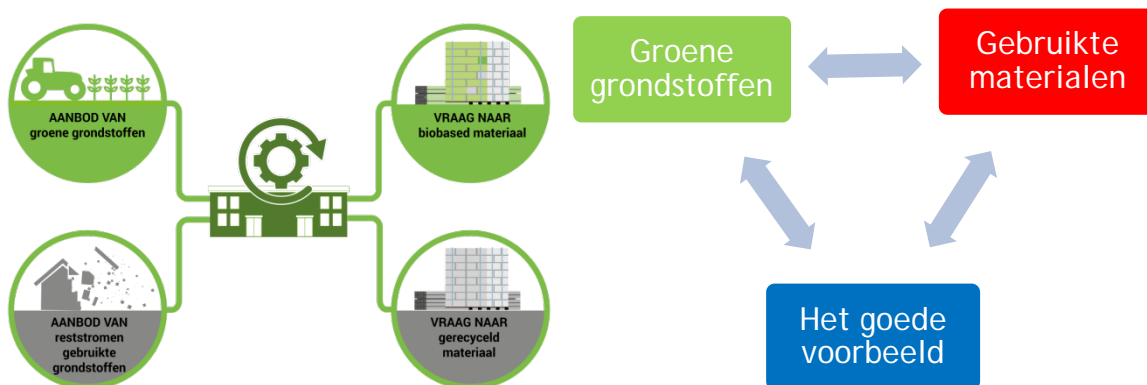

CIRCULAIRE ECONOMIE

Programmakoers
We zetten de beweging naar een Circulaire Economie in gang

BASISGEGEVENS

Opdrachtgever	Patty Laan	Patty.Laan@flevoland.nl
Opgavetrekker	Carina van Dijk	Carina.van.dijk@flevoland.nl

Documenten	Kenmerk & Datum
Omgevingsvisie FlevolandStraks	
Startnotitie Circulaire Economie	2063987, 08-11-2017
Powerpoint Beeldvorming Circulaire Economie	2193771, 31-01-2018
Mededeling Basisdocument Circulaire Economie	2207188, 13-03-2018

Het deel met betrekking tot de actielijn 'het goede voorbeeld' doorloopt een separaat traject. Dit is een gezamenlijke actielijn met de opgave Duurzame Energie.

Documenten	Kenmerk & Datum
Nulmeting Het goede voorbeeld	2208247, 13-03-2018
Keuzenotitie Het goede voorbeeld	2245010, 27-06-2018

INHOUD

BASISGEGEVENS

	2
1. INLEIDING	4
2. VISIE OP DE UITVOERING	6
3. STRATEGISCHE DOELEN	7
4. STRATEGISCHE PIJLERS	9
PIJLER 1 SAMENWERKEN EN LEREN/ONTWIKKELEN	9
PIJLER 2 ECONOMISCH EN JURIDISCH INSTRUMENTARIUM	12
PIJLER 3 PROVINCIALE PROGRAMMA'S EN ACTIVITEITEN	14
BIJLAGE 1 AANPAK PLATFORM EN KETENINITIATIEVEN	15
BIJLAGE 2 VOORTGANGSRAPPORTAGE KETENINITIATIEVEN	19

1. INLEIDING

1.1 Inleiding

Onderhavige Koersnotitie is de invulling van hetgeen wat in de Startnotitie Circulaire Economie Omgevingsvisie FlevolandStraks is aangegeven: Provinciale Staten ontvangt in het tweede kwartaal van 2018 een notitie om richtinggevende kaders te stellen voor het 'Programma Circulaire Economie'. Het programma zal in het vierde kwartaal aan Provinciale Staten worden aangeboden voor besluitvorming.

Provinciale Staten is tevens toegezegd dat in het tweede kwartaal de voortgang, evaluatie en monitoring wordt aangeboden van de 1^e tranche initiatieven (verder: keteninitiatieven) zoals gestart in het eerste kwartaal. De opgedane leerervaringen en daarmee verdieping van de opgave (wat is nodig voor realisatie van de opgave en onze ambitie) worden meegenomen in het op te stellen Programma Circulaire Economie. De Voortgangsrapportage keteninitiatieven is ter kennisneming bijgevoegd.

1.2 Ambitie

In de Omgevingsvisie FlevolandStraks is de ambitie voor de Opgave Circulaire Economie als volgt geformuleerd:

In 2030 en verder staat Flevoland bekend als de grondstoffenleverancier voor de circulaire economie. (Rest)stromen uit de landbouw, bedrijven en huishoudens maken we geschikt voor duurzaam (her)gebruik. Groene grondstoffen en gebruikte materialen bewerken we zodanig dat ze snel en gemakkelijk hun weg vinden naar bestaande en nieuwe afzetmarkten; in Flevoland, in Nederland en wereldwijd.

Door nieuwe - circulaire - materialen te maken, heeft de regionale economie een impuls gekregen. De agrarische sector en het bestaande bedrijfsleven profiteren hiervan. Het bewerken van (rest)stromen om te voldoen aan de marktvaart trekt nieuwe bedrijvigheid aan: innovatieve en creatieve bedrijven, adviesbureaus, maakindustrie en logistieke ondersteuning.

1.3 Over het Programma

Voor de opgave Circulaire Economie wordt een programma opgesteld conform de beschrijving uit de Omgevingsvisie. In dit programma is er speciale aandacht voor de volgende aspecten:

- agendavorming met communities 'groene grondstoffen' en 'gebruikte materialen' (inclusief kennisinstellingen);
- agendavorming voor 'het goede voorbeeld';
- provinciaal beleid (knellende en ondersteunende regelgeving);
- financieel instrumentarium (provinciaal en andere partners).

In de Startnotitie Circulaire Economie Omgevingsvisie FlevolandStraks zijn onderstaande bouwstenen weergegeven waaruit het Programma Circulaire Economie wordt opgebouwd:

- gezamenlijke agenda's met de partners van de programmalijnen 'groene grondstoffen' en 'gebruikte materialen' (inclusief kennisinstellingen);
- beschrijving van het provinciaal beleid en regelgeving (inclusief definiëring provinciaal belang). Hierbij wordt met name ook aandacht besteed aan het mogelijk saneren van belemmerende regelgeving;
- de wijze waarop we nationale en Europese doelen/opgaven meenemen cq benutten;
- kader financieel instrumentarium;

- inzet op 'het goede voorbeeld';
- monitoringssystematiek (indicatoren en monitoring).

Voor elk programma stellen Provinciale Staten richtinggevende kaders voor Gedeputeerde Staten vast. Op basis hiervan beschrijven we in de programma's

- de ambitie, de beleidsuitwerking en de definiëring van het provinciaal belang,
- de doelstellingen en/of omgevingswaarden voor het programma,
- het gebied en de periode waarop het programma is gericht, inclusief de gewenste mate van doelbereik,
- de samenwerking met partijen,
- de wijze waarop afstemming met andere programma's plaatsvindt,
- de activiteiten die we gaan ondernemen, inclusief de inzet van de diverse instrumenten.

Wat is een programma:

Een programma in de zin van de Omgevingswet is vormvrij en maatwerk. Binnen het programma bestaat de mogelijkheid om beleid actief om te zetten. Een programma vervangt delen van het huidige Omgevingsplan en desgewenst andere beleidsnota's en kaders. Daarnaast bevat het afspraken en instrumentarium voor de uitvoering. Waar de platforms en proeftuinen zich richten op initiatieven en maatwerk, richt het programma zich op generieke afspraken en belangen. Een programma is niet één definitief en compleet beeld voor de komende tien jaar, maar kan stap voor stap de belangrijkste deelopgaven aanpakken. Een aflevering van een feuilleton in plaats van een roman.

1.4 De uitvoering

De ambitie van de opgave vormt het uitgangspunt bij de strategie, de aanpak en de invulling van het Programma Circulaire Economie. De uitwerking richt zich op het ontwikkelen op vier pijlers:

1. Samenwerken en leren/ ontwikkelen
2. Economisch en juridisch instrumentarium
3. Provinciale programma's en activiteiten
4. Het goede voorbeeld

Het programma dat wordt opgesteld bevat op deze onderdelen de inzet, het belang en de rol van de provincie. Pijler 4, Het goede voorbeeld, wordt gezamenlijk met de opgave Duurzame Energie uitgewerkt in een separaat actieplan.

Onderhavige Koersnotitie beschrijft op hoofdlijnen de richting van de uitvoering van de opgave; met deze richting zetten we de beweging in gang.

2. VISIE OP DE UITVOERING

De transitie naar een circulaire economie is ingrijpend. Het draait om een fundamentele verandering van produceren en consumeren: van een systeem waarin we voortdurend nieuwe grondstoffen aan de aarde onttrekken naar een economie gericht op behoud van materialen en de inzet van hernieuwbare (groene) grondstoffen. Een 'transitie' vereist verandering op diverse terreinen:

- Samenwerking in de keten: afspraken tussen toeleveranciers, producenten en afnemers;
- Samenwerking tussen ketens: cross overs tussen sectoren en branches (landbouw en bouwsector, recycling en maakindustrie, etc.);
- Samenwerking met (nieuwe) partners: ondernemers koppelen hun business aan kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, burgers en de overheid.

Het succes van het behalen van de ambitie is afhankelijk van de inzet van velen. In de Omgevingsvisie is dit als volgt verwoord:

Inzet van velen

Minstens zo belangrijk is de manier waarop we met elkaar aan de toekomst van Flevoland gaan werken. De toekomst is afhankelijk van de inzet van velen: inwoners, organisaties, ondernemers, overheden. De Omgevingsvisie is een uitnodiging van het provinciaal bestuur van Flevoland aan iedereen, die wil bijdragen. Samen vormen we de omgeving van deze visie: de Omgevingsvisie FlevolandStraks.

In de Omgevingsvisie is aangegeven dat de genoemde opgaven in de Omgevingsvisie van provinciaal belang zijn en dat de provincie haar bestuurlijke en juridische middelen en financiële instrumenten wil inzetten voor de uitvoering.

De ambitie voor de uitvoering van de opgave Circulaire Economie is:

- we werken samen met partijen in het Platform Circulaire Economie en de daaraan verbonden 'keteninitiatieven';
- we werken samen met de mede-overheden aan het optimaliseren van de condities;
- provinciale programma's en activiteiten dragen waar mogelijk bij aan de uitvoering van de opgave.

3. STRATEGISCHE DOELEN

Provinciaal belang opgave

In een circulaire economie worden materialen eindeloos hergebruikt of zijn producten gemaakt van hernieuwbaar materiaal. Op die manier wordt het gebruik van (schaarse) grondstoffen op lange termijn veilig gesteld en de uitputting van de aarde een halt toegeroepen. Behoud van materialen leidt tot economische activiteiten op het gebied van logistiek, afvalverwerking, onderzoek, informatietechnologie etc. Er vloeien nieuwe businessmodellen uit voort, nieuwe opleidingen en nieuwe netwerken van samenwerkende bedrijven. De provincie heeft belang bij een economisch systeem waarin materialen niet verloren gaan en ziet hierin tegelijkertijd een kans om de regionale economie een impuls te geven.

De provincie ziet het als haar belangrijkste taak in de transitie van een lineaire naar een circulaire economie om andere partijen in staat te stellen de kansen te pakken, die de circulaire economie biedt. Als regionale overheid wil de provincie vanuit haar schaalgrootte, positie als midden bestuur en met de instrumenten die zij heeft een rol van betekenis spelen om de ambitie 'Flevoland staat in 2030 bekend als grondstoffenleverancier voor de nieuwe circulaire economie' te realiseren.

Samenwerken is een vereiste

In het economische systeem zijn vele partijen actief. Onderlinge samenwerking in de provincie is cruciaal, want het afval van de ene partij is de grondstof voor de andere. En het gaan van afval naar afval=grondstof en het inzetten van groene grondstoffen voor nieuwe producten is door verschillende factoren vaak een uitdaging.

Het belang van de provincie is gerelateerd aan:

- economisch perspectief: er ontstaan nieuwe producten, diensten en verdienmodellen en een economische groei (circulaire banen);
- diverse werkgelegenheid: er is inzet nodig op alle schakels in de keten;
- vernieuwing: kennisontwikkeling en -circulatie in de hele kolom van onderwijs en arbeidsmarkt;
- ecologisch perspectief: verminderen van de milieudruk door minder gebruik van primaire grondstoffen; er komen meer materialen in het economisch systeem die zijn van hernieuwbare- of secundaire herkomst; en het gebruiken van meer materialen van een hernieuwbare- of secundaire herkomst (in plaats van primaire grondstoffen) kan leiden tot reductie van broeikasgas-emissies.

Programmadoelen

Het programma Circulaire Economie richt zich op de generieke condities die nodig zijn om van de lineaire naar een circulaire economie te gaan. Dit zijn:

- de instrumentele condities voor het platform en keteninitiatieven en de samenwerking met mede-overheden en kennisinstellingen;
- economisch instrumentarium voor versnelling en innovatie;
- passende wet- en regelgeving dat ruimte biedt aan initiatieven en vernieuwing binnen de kaders van de omgevingskwaliteit (als maatschappelijke doelstelling van de Omgevingswet);
- ruimtelijk beleid dat mogelijkheden biedt aan initiatieven en vernieuwing binnen de kaders van de omgevingskwaliteit en de opgave 'het verhaal van Flevoland'.

Meer specifiek pakt de provincie ook een rol in het geven van Het goede voorbeeld (o.a. door inkoop- en aanbesteding) en waar mogelijk in de uitvoering van provinciale programma's en activiteiten.

Monitoring

Voor de monitoring zal er aangesloten worden bij de monitoringssystematiek die de Rijksoverheid gaat hanteren. Op dit moment wordt deze ontwikkeld en zijn er nog geen vastgestelde indicatoren. De verwachting is dat bij de agendering van het Programma in het vierde kwartaal hier meer duidelijkheid over bestaat.

Op basis van de ambitie van de opgave is het van belang dat de maatregelen die in het programma Circulaire Economie worden opgenomen effect hebben: we zetten de beweging in gang. Voor het programma wordt gewerkt aan een set van concrete indicatoren voor monitoring.

De inzet voor de lange termijn voor Flevoland is:

- de regionale economie krijgt een impuls
- het aandeel circulaire banen groeit
- er is een toename van materialen van hernieuwbare- of secundaire herkomst
- toename bekendheid als grondstoffenleverancier

4. STRATEGISCHE PIJLERS

Op vier fronten zetten we de beweging in gang:

1. Samenwerken en leren/ ontwikkelen
2. Economisch en juridisch instrumentarium
3. Provinciale programma's en activiteiten
4. Het goede voorbeeld

Per pijler is een beschrijving opgenomen van de richting en voorgenomen maatregelen die in het op te stellen programma verder worden uitgewerkt en nader geconcretiseerd.

Zoals eerder aangegeven wordt pijler 4, Het goede voorbeeld, gezamenlijk met de opgave Duurzame Energie uitgewerkt in een separaat actieplan en is derhalve niet opgenomen in dit Koersdocument.

PIJLER 1 SAMENWERKEN EN LEREN/ONTWIKKELEN

Inleiding

Op 31 januari is de aanpak van de opgave gepresenteerd in de Statencommissie Economie en is er groen licht gegeven op het afwegingskader voor initiatieven. Na de presentatie is de uitvoering gestart met op 22 februari een grote bijeenkomst met partners.

Ten behoeve van community-vorming zijn twee platforms opgericht voor ontmoeting en uitwisseling met als doel concrete circulaire initiatieven te smeden en aldus de agenda steeds verder te vullen. In het deel '2. Voortgangsrapportage' leest u over de reeds uitgevoerde en nog te ondernemen activiteiten, die plaatsvinden binnen de programmalijnen: Gebruikte Materialen en Groene Grondstoffen.

Bij de uitvoering zijn er een aantal zaken opgemerkt:

In het algemeen

- Circulaire economie is een thema dat door steeds meer ondernemers wordt gezien als kans voor de toekomst;
- De grootse uitdagingen liggen op het gebied van (1) het creëren van verdienmodellen op basis van hernieuwbare en gebruikte materialen in de bestaande economie; (2) de noodzaak van het wegnemen van wettelijke belemmeringen op het gebied van afval en grondstoffen; (3) het gebrek aan menskracht, kennis, tijd en financiering om circulaire processen en producten te ontwikkelen;
- As grootste kansen zien ondernemers: (1) een aantrekkelijke businesspartner worden dankzij aandacht voor duurzaamheid; (2) het ontwerpen van nieuwe lange termijn businessmodellen; (3) Dankzij ketensamenwerking tot nieuwe ideeën voor economische kansen komen;
- De provincie is niet de eerste natuurlijke partner voor ondernemers voor vraagstukken op het gebied van circulaire economie, en er zijn steeds meer partijen die op dit thema acteren.

Bij Gebruikte materialen

- voor bedrijven die ondernemen op 'gebruikte materialen' zijn het vooral de grotere bedrijven die met ons in gesprek gaan (bedrijven m.b.t. verwerken van beton, asfalt en

bouwbedrijven). Voor een aantal van deze bedrijven is het verzamelen van gebruikt materiaal (aanbod) een uitdaging, omdat zij concurreren met andere, vaak goedkopere, inzameling- en verwerkingsmethoden. En een aantal zijn al zodanig gevorderd in circulair denken dat zij aan de slag zijn met de eerste nieuwe businessmodellen. Zijn met name op zoek naar afzet en groei. Daadwerkelijke marktvraag moet nu ook echt gaan komen.

Bij Groene grondstoffen

- voor bedrijven die ondernemen op 'groene grondstoffen' zijn het vooral de middelgrote agrarisch ondernemers (producenten). Voor deze bedrijven geldt vaak dat zij wél reststromen en gewassen in de aanbieding hebben, maar nauwelijks aansluiting op projecten in de markt (vraag). Ondernemers zijn hierin vaak nog in de onderzoeksfase waar investeringen voor nodig zijn alsook het vinden van de juiste afzetmarkt en businessmodellen.

De werking van de platforms

De georganiseerde platformbijeenkomsten worden door de deelnemers als waardevol omschreven. Nieuwe contacten worden gelegd en nieuwe keteninitiatieven komen tot stand. Soms komen er samenwerkingsinitiatieven tot stand waarbij er voor de provincie verder geen rol is en soms is er meer nodig om tot een keteninitiatief te komen. Ook het type initiatief verschilt, soms is het de behoefte van een 'tafel' rondom een bepaalde grondstof met meerdere partijen en initiatieven, soms is het een maatwerkvraagstuk.

Tijdens de platformbijeenkomsten worden relevante ontwikkelingen gedeeld. Ook worden tijdens de platformbijeenkomsten belemmeringen geïnventariseerd en kansen benoemd. Deze informatie zal, gekoppeld aan de belangen en inzichten van de individuele participanten leiden tot steeds meer keteninitiatieven.

Doorontwikkeling van de platforms

In de startnotitie wordt gesproken over twee platforms: één voor Gebruikte materialen, één voor Groene grondstoffen. Inmiddels blijkt dat de kruisbestuiving tussen beide platforms groot is en in de praktijk één platform vormen. Een platformbijeenkomst wordt ten minste 4x per jaar onder de begeleiding van het boegbeeld dat voor circulaire economie is aangetrokken.

Om de platformbijeenkomsten blijvend aantrekkelijk te laten zijn voor ondernemers in Flevoland wordt verder:

- een goede mix gecreëerd van inspiratie, luisteren en actief een bijdrage leveren
- aangesloten bij bijeenkomsten die worden georganiseerd door gemeenten, Kamer van Koophandel of andere instanties in Flevoland
- gezorgd voor externe sprekers van hoog niveau: landelijke bewindspersonen, inspirerende CEO's, wetenschappers en opiniemakers.

We merken dat ondernemers blijven komen als ze nieuwe business kansen blijven ontdekken. Goede begeleiding daarop en een programma dat tot matching leidt van ondernemers is van groot belang.

Richtinggevend voor de agendavorming van het platform, en daarmee van de circulaire economie in Flevoland, zijn:

1. De totstandkoming van keteninitiatieven
2. De economische en infrastructurele ontwikkelingen in Flevoland
3. Het onderzoeksprogramma van de kennisinstellingen in Flevoland
4. De agenda's van andere bestuurlijke gremia op het gebied van circulaire economie:
 - Gemeenten in Flevoland

- Metropoolregio Amsterdam (MRA)
- Interprovinciale Overleg (IPO)
- Het Rijksbrede Programma Circulaire Economie

Richtinggevend kader Samenwerking met partners

Het werken in platforms en keteninitiatieven past in de rol van de netwerkende (platform) en participerende (keteninitiatieven) overheid.

Het platform en de keteninitiatieven zijn als basisconditie een belangrijke pijler om ontwikkelingen te versnellen en innovaties mogelijk te maken. Op deze wijze ontstaan evidence-based leerervaringen en levert het platform en de keteninitiatieven essentiële informatie voor het bepalen van de optimale condities (o.a. economisch en juridisch instrumentarium).

Om effectief te zijn in het creëren van optimale condities wordt samengewerkt met de mede-overheden zijnde de gemeenten en het waterschap en in de netwerken Metropoolregio Amsterdam (MRA), Interprovinciaal Overleg (IPO), regio Zwolle, regio Randstad en met het rijk ten behoeve van de nationale transitieagenda's.

Ook met de kennisinstellingen wordt actief samengewerkt. De provincie voert het gesprek met de Flevolandse kennisinstellingen op vraagstukken op het gebied van innovatie, kennisvalorisatie en onderwijs & arbeidsmarkt.

Richtinggevend kader Governance platform en keteninitiatieven

De provincie faciliteert de ontmoeting van alle partijen in de keten in het Platform Circulaire Economie waarin de focus ligt op 'gebruikte materialen' en 'groene grondstoffen'. De provincie stelt zich op als partner van de deelnemende partijen om gezamenlijk de beweging naar een circulaire economie te maken.

De provincie neemt een open houding aan en pakt een actieve rol wanneer er kansrijke (keten)initiatieven in zicht komen die bijdragen aan de ambitie van grondstoffenleverancier. Dit houdt in dat wanneer er een match is van partijen die samen willen gaan werken aan de ontwikkeling van een nieuw circulair product de provincie op basis van het afwegingskader bepaalt of zij deelneemt aan het gevormde keteninitiatief. Het maken en gebruiken van nieuwe circulaire producten en het leren met elkaar over de optimale condities is hierin leidend.

Opgedane leerervaringen van (keten)initiatieven worden betrokken bij verdere beleidsontwikkeling. We verkennen of er een bijzondere rol is voor de provincie bij startende initiatieven (ondernemers met een vernieuwend product of concept) voor versterking van het profiel van Flevoland als grondstoffenleverancier.

De aanpak/ werkwijze van het platform en de keteninitiatieven is verder uitgewerkt in bijlage 1. Het betreft informatie die eerder is vastgelegd in het 'Basisdocument Circulaire Economie'.

PIJLER 2 ECONOMISCH EN JURIDISCH INSTRUMENTARIUM

Richtinggevend kader Economisch en juridisch instrumentarium

De provincie heeft als basisinzet het creëren van de optimale condities in de vorm van passende wet- en regelgeving, beleidsmatige, fysieke en financiële maatregelen.

Het uitgangspunt is dat het instrumentarium passend is voor de vraagstukken die ondernemers/ partijen hebben en dat zij actief worden ondersteund wanneer zij een beroep doen op de instrumenten.

Economisch instrumentarium

Er komen in toenemende mate subsidies en fondsen voor initiatieven voor de circulaire economie beschikbaar. Specifiek voor circulair en ook voor innovatie in het algemeen.

Er zijn vele aanbieders van financiering, ook in Flevoland, maar de vindbaarheid kan veel beter. Hiervoor worden in het Economisch Programma/ Win4All instrumenten voor ontwikkeld waar ondernemers gebruik van kunnen maken.

Van de Europese subsidies kan gezegd worden dat deze als complex en groot worden gezien. Qua samenwerkingsverbanden (waarin veel partijen uit meerdere Europese regio's in deelnemen) en ook qua doorlooptijd (van zelfs wel 1,5 jaar voordat de MKB-er kan beginnen met de uitvoering). Dit maakt dat het voor MKB bedrijven niet direct aantrekkelijk is om een subsidie aan te vragen. Op Europees niveau is wel duidelijk dat de financiering op het gebied van Circulaire Economie groeit. Voor de MKB-er is het echter een grote uitdaging om gebruik te maken van deze financiering.

Op dit moment is het te vroeg om te zeggen of het huidige financieel instrumentarium dat beschikbaar is vanuit de provincie, het rijk en Europa voldoende is en voldoende passend is voor de behoefte en de vraagstukken die ondernemers in Flevoland hebben.

De eerste indruk is dat er voldoende middelen voor innovatie/ ontwikkeling zijn, maar dat de vindbaarheid en de drempel voor aanvragen (en daarmee ook de snelheid waarmee de middelen beschikbaar kunnen zijn) verbeterd kunnen worden (dit komt ook uit het kapitaalmarkt onderzoek). Op de platformbijeenkomsten wordt gehoord dat voor het introduceren en afnemen van nieuwe circulaire materialen/ producten in de markt nog een aantal uitdagingen liggen als bijvoorbeeld concurrentie met (goedkopere) primaire materialen en inkoop- en aanbestedingsregels. In de komende periode wordt verder verkend in het werken in de keteninitiatieven wat passende financiële instrumenten zijn voor de transitie naar een circulaire economie.

Richtinggevend kader Economisch instrumentarium

Ondernemers/ partijen worden actief geleid naar beschikbaar financieel instrumentarium van gemeente, provincie, rijk of Europa.

Indien er een vraag komt of er een kans wordt gezien om een leidende rol te vervullen voor de vorming van consortia voor het bereiken van het instrumentarium of voor de inzet van lobby zal dit worden opgepakt wanneer dat past bij de opgave.

Wanneer blijkt dat het bestaande instrumentarium niet voldoende passend is voor de vraagstukken die er zijn wordt bekeken of het bestaande instrumentarium kan worden aangepast of dat er nieuw instrumentarium nodig is.

Juridisch instrumentarium

Naast het proces tot het komen van programma's vanuit de Omgevingsvisie, loopt er binnen de provincie ook een proces van beleidsarme omzetting in het kader van de toekomstige Omgevingswet. Het betreft de omzetting van beleid van het Omgevingsplan 2006 en andere vastgestelde beleidsnota's.

Vanuit de opgave Circulaire Economie is er het vigerende beleid en de omzetting hiervan op hoofdlijnen geanalyseerd. Op het eerste gezicht is er geen vigerend beleid dat uitvoering van de opgave in de weg staat. Er is, zoals nu ingeschat wordt, geen provinciale belemmerende wetgeving voor de uitvoering van de opgave. Er zijn nog geen concrete casussen naar voren gekomen die maken dat meer of andere provinciale regelgeving nodig is. Hierop zullen dan ook op dit moment geen voorstellen tot wijziging worden gedaan in het te vormen programma.

Wat wel wordt opgemerkt is dat de verwachting is dat (rest)stromen uit de landbouw steeds meer benut gaan worden als bouwsteen voor de chemie en farmacie. De (rest)stromen hebben echter meerdere be- en verwerkingsstappen nodig voor toepassing. Innovaties op dit terrein gaan hard en het is op lange termijn te verwachten dat deze (voor) be- en verwerkingsstappen zo dicht mogelijk bij/ op het erf plaatsvinden. Argumenten hiervoor kunnen zijn voor de borging/ controle op kwaliteit, het terugbrengen van de reststroom in het bedrijf en ook om transportbewegingen en -kosten (en daarmee ook CO2 uitstoot) te besparen. Er moet rekening worden gehouden dat, gezien de toenemende technische innovaties en schaalvergroting in de landbouw, regelgeving op het gebied van agrarische bedrijvigheid passend blijft bij wat er nodig is voor een vitaal platteland. De vraag 'wat mag er op het erf be- en verwerkt worden en 'wat moet op een (agro)bedrijventerrein' zal naar verwachting in de toekomst steeds meer aan de orde komen. Dit vraagstuk is ook aan de orde in het kader van de opgave Landbouw Meerdere Smaken. Een integrale afweging is in de toekomst van belang.

Richtinggevend kader Juridisch instrumentarium

Wettelijke instrumenten en het ruimtelijk beleid bieden mogelijkheden voor circulaire initiatieven binnen de kaders van de omgevingskwaliteit en de opgave 'het verhaal van Flevoland'. Ondernemers/ partijen die vraagstukken hebben worden actief ondersteund bij het in kaart brengen van wettelijke- dan wel ruimtelijke knelpunten. De basishouding is dat er een oplossing wordt gezocht voor het wegnemen van belemmeringen.

We sluiten aan bij werkgroepen van het Rijk en de MRA om samen op te trekken om belemmerende wet/regelgeving te inventariseren en te agenderen.

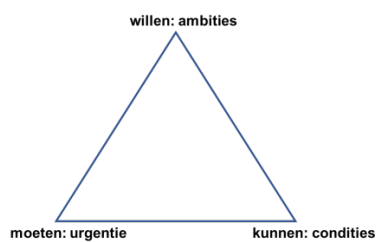
Bij nieuw provinciaal beleid worden er stimulerende condities voor de transitie van een lineaire naar een circulaire economie opgenomen.

PIJLER 3 PROVINCIALE PROGRAMMA'S EN ACTIVITEITEN

Vanuit het provinciaal belang wordt geïdentificeerd welke huidige provinciale programma's en activiteiten (op onderdeel en/ of op termijn) (kunnen gaan) bijdragen aan het Programma Circulaire Economie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het Economisch programma, economische en infrastructurele (gebieds)ontwikkelingen en aan ons gelieerde (uitvoerings)organisaties.

Richtinggevend kader provinciale programma's en activiteiten

Provinciale programma's en activiteiten dragen waar mogelijk bij aan de uitvoering van de opgave. De basis inzet is dat de ambities zo hoog mogelijk worden gesteld binnen de grenzen van het 'moeten - willen - kunnen' model. De realiteit van de keuze voor de uitvoeringsrichting wordt bepaald door het moment dat we de daadwerkelijke keuze in een programma, project of activiteit maken.

BIJLAGE 1 AANPAK PLATFORM EN KETENINITIATIEVEN

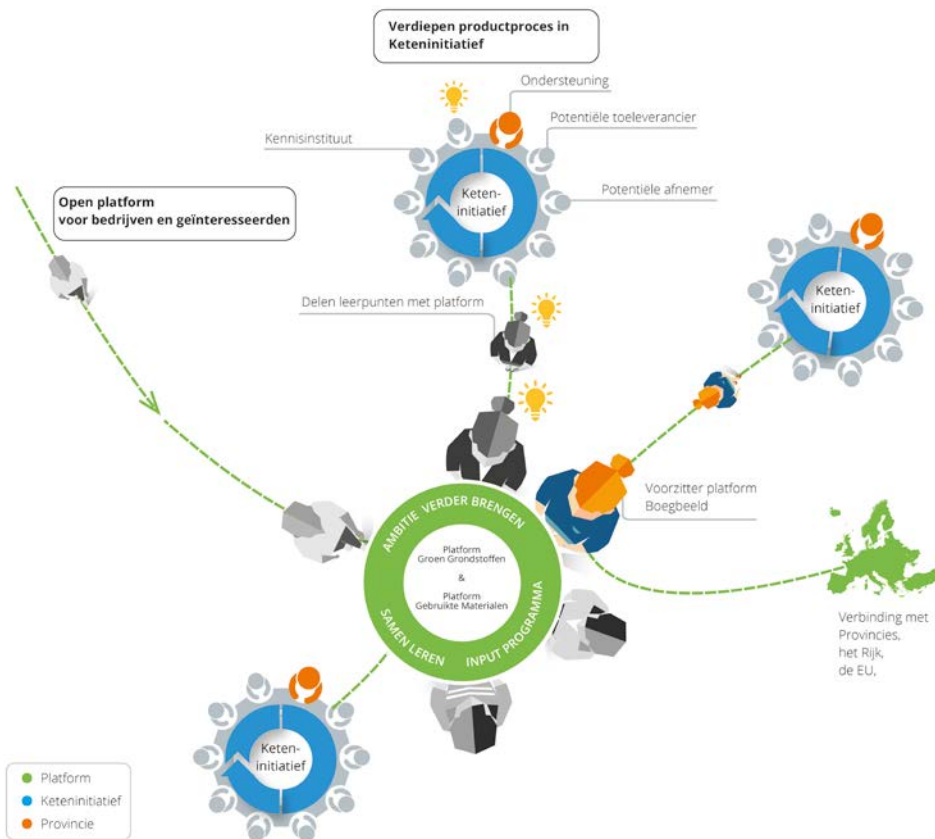
In het basisdocument Circulaire Economie is de aanpak en werkwijze beschreven met betrekking tot het platform en keteninitiatieven.

Hierna is dit voor de volledigheid nogmaals beschreven.

Beoogde werking van het platform en keteninitiatieven

- Binnen de programmalijnen 'groene grondstoffen' en 'gebruikte materialen' geven we gestalte aan een gezamenlijk platform van stakeholders en belangstellenden. Het platform is een community van de circulaire economie in Flevoland, op het gebied van groene grondstoffen en gebruikte materialen. Het vormt een bruisend knooppunt waar ideeën, kennis, expertise op het gebied van marktontwikkelingen, de behoefte aan nieuwe grondstoffen, reststromen en technologische mogelijkheden samenkomen.
- Vanuit het platform ontstaan initiatieven van ketenpartners die kansen zien in het ontwikkelen van een nieuwe circulaire grondstof, halffabricaat of product. Deelnemers zijn partijen in de keten: van toeleveranciers tot afnemers/gebruikers. Aan deze keten worden waar mogelijk en gewenst kennispartners en een lokale of provinciale overheid toegevoegd (overheid als mogelijke afnemer (inkoopbeleid) of als toeleverancier (reststromen) als onderdeel van de keten).
- Waar deelname aan het platform nog enigszins vrijblijvend is, legt meedoen aan een keteninitiatief een verplichting op: je doet mee aan de ontwikkeling van een nieuwe grondstof of er is geen rol voor je in het initiatief. De verplichting wordt door de deelnemers vastgelegd in een 'Letter of Commitment'.
- De keteninitiatieven worden gefaciliteerd door de provincie in de vorm van het beschikbaar stellen van een ondersteuner/begeleider voor het keteninitiatief, een zogenaamde ketenmanager. Het keteninitiatief wordt geleid door een deelnemer van het initiatief. Om in aanmerking te komen voor facilitering vanuit de provincie moet een keteninitiatief voldoen aan de criteria uit het afwegingskader.
- De doelstelling van het initiatief bepaalt de nieuwe keten zelf. Deze wordt vastgelegd in de Letter of Commitment die het product beschrijven evenals de impact op werkgelegenheid, kennisontwikkeling, opleidingen, economische en ecologische groei, etc.
- De activiteiten op het platform en in keteninitiatieven brengen kansen en belemmeringen aan het licht voor de circulaire economie in Flevoland. Deze worden meegenomen in de vorming van het Programma Circulaire Economie (agendering 4^e kwartaal 2018) en zullen blijvend informatie geven over de koers van het programma voor de komende jaren.
- Het model van het platform en keteninitiatieven brengt naar verwachting een beweging op gang naar een situatie in Flevoland waarin de bedrijvigheid rond nieuwe grondstoffen, halffabricaten, producten en diensten een steeds belangrijker deel uitmaakt van de economie. Het gekozen model brengt een vliegwiel op gang dat voor verbetering en versnelling gaat zorgen, door
 - steeds meer partijen te betrekken
 - steeds meer keteninitiatieven te realiseren
 - nieuwe afzetmarkten aan de te boren
 - reststromen te verwaarden
 - de kennisinfrastructuur te versterken
 - belemmeringen te identificeren en weg te nemen
 - nieuwe bedrijvigheid in Flevoland aan te trekken

In onderstaande figuur is de aanpak schematisch weergegeven.

Het afwegingskader

Bij een match tussen partijen bepaalt de provincie of zij partner wil zijn in het te vormen keteninitiatief op basis van het afwegingskader.

Het afwegingskader is:

- ✓ Bijdrage aan Opgave Circulaire Economie en passend bij Groene Grondstoffen en/ of Gebruikte Materialen
- ✓ Commitment van ketenpartijen uitgedrukt in 'Letter of Commitment'
- ✓ Verwaarding / verwerking vindt plaats in Flevoland
- ✓ Businesscase vanuit ketenbenadering
- ✓ Toegevoegde waarde op meerdere terreinen (people-planet-profit)
- ✓ Technisch en financieel kansrijk
- ✓ Haalbaar, schaalbaar en herhaalbaar

Indien het initiatief past bij het kader draagt de provincie door de inzet van een 'ketenmanager'. De ketenmanager is beschikbaar als secretaris van het initiatief. De ketenmanager brengt de vraagstukken in beeld, spoort belemmeringen op en helpt bij het benoemen van succesfactoren.

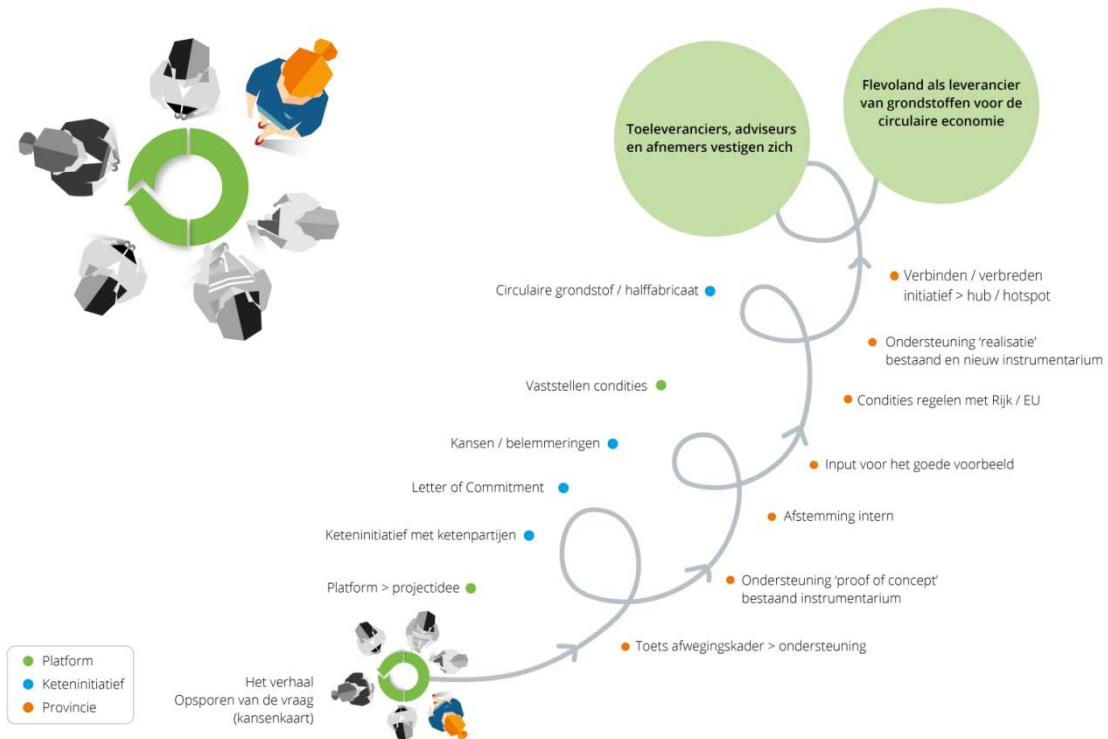
Het verschil tussen het platform en de keteninitiatieven kenmerken zich als:

Platform	Keteninitiatief
Ambitie staat centraal (Omgevingsvisie)	Project staat centraal (afwegingskader)
Voor alle belanghebbenden en geïnteresseerden	Alleen voor gecommitteerde betrokkenen (Letter of Commitment)
Doel: inspiratie/motivatie, leidend tot keteninitiatieven + kennisontwikkeling (inzicht in benodigde condities)	Doel: aan de slag, leidend tot ontwikkeling nieuwe grondstof, halffabricaat of circulair product + identificeren belemmeringen en succesfactoren
Voorzitter: Boegbeeld	Voorzitter: ondernemer/kennispartner
Ondersteuning: platformmanager provincie	Ondersteuning: gefaciliteerd door provincie
Samen leren/beweging verder brengen = Input Programma Circulaire Economie	Ervaring opdoen, kennisdelen, verdiepen van de opgave

In de praktijk verwachten we de volgende werking van de gekozen aanpak:

1. Het platform leidt tot ideeën en plannen voor een nieuwe grondstof, halffabricaat of product voor de circulaire economie;
2. Rond dit idee ontstaat een slagvaardige samenwerking van de partijen die hier een businesscase in zien en voorstel voor een keteninitiatief bij de provincie kenbaar maken;
3. Partijen gaan aan de slag met het maken van een Letter of Commitment;
4. Het project wordt getoetst aan het Afwegingskader Keteninitiatief om voor ondersteuning in aanmerking te komen;
5. Het keteninitiatief wordt opgericht en de partijen ondertekenen een Letter of Commitment;
6. Er vindt interne afstemming plaats, de provincie legt de verbinding met de programmalijn Het goede voorbeeld zet zich in voor optimale condities (zo nodig in samenwerking met het Rijk);
7. Het platform betreft steeds meer partijen, waarvan een deel zich aansluit bij bestaande keteninitiatieven of nieuwe keteninitiatieven opricht;
8. De keteninitiatieven leveren een circulaire grondstof, halffabricaat of product;
9. Dit trekt nieuwe bedrijvigheid aan: verwerkingsbedrijven, maakindustrie, logistieke bedrijven etc.;
10. Flevoland heeft een stap gezet als leverancier van grondstoffen in de circulaire economie.

In onderstaande figuur wordt de beoogde werking weergegeven.

BIJLAGE 2 VOORTGANGSRAPPORTAGE KETENINITIATIEVEN

Ter kennisname: Voortgangsrapportage keteninitiatieven

1. Inleiding

In de Omgevingsvisie staan de opgave en de ambitie voor Circulaire Economie beschreven. De ambitie is: "In 2030 staat Flevoland bekend als leverancier van grondstoffen voor de Circulaire Economie." De ambitie voor deze bestuursperiode is om de basis te leggen voor en profiel te geven aan de ambitie. We zetten de beweging in gang.

De aanpak van de ambitie voor deze bestuursperiode is als volgt:

- Opzetten van de Platforms Groene Grondstoffen en Gebruikte Materialen
- Signaleren en ondersteunen van kansrijke projecten die voldoen aan het afwegingskader keteninitiatieven (1^e tranche initiatieven). Deze initiatieven worden gefaciliteerd door de Provincie met een ketenmanager.
- Opstellen Programma Circulaire Economie.

In het eerste kwartaal is een basisdocument Programma Circulaire Economie opgesteld met de aanpak en de eerste versie van de grondstoffenatlas. Provinciale Staten is toegezegd in het tweede kwartaal 2018 de voortgang, evaluatie en monitoring van de keteninitiatieven zoals gestart in het eerste kwartaal te ontvangen. Deze punten zijn in deze rapportage opgenomen.

Daarnaast is de definitieve grondstoffenatlas gereed waarin grondstofstromen in Flevoland in kaart zijn gebracht. De publicatie (de atlas) is op de website van de Omgevingsvisie in te zien. De atlas gedeeld is bedoeld ter inspiratie voor nieuwe circulaire businesskansen en keteninitiatieven en is gepresenteerd bij de eerste platformbijeenkomst.

Op de website van de Omgevingsvisie zijn de verslagen van de platformbijeenkomsten terug te vinden als ook de nieuwsbrieven die zijn uitgebracht. Er is eveneens een tijdlijn opgenomen met de uitgevoerde en geplande activiteiten over 2018. De activiteiten worden in de volgende paragrafen nader toegelicht.

2. Voortgang en evaluatie platformbijeenkomsten

Voor uitleg van de aanpak en werkwijze van platforms, keteninitiatief en ketenmanager zie "Basisdocument Programma Circulaire Economie". Schematisch is de aanpak van platforms en keteninitiatieven in figuur 1 weergegeven.

In de afgelopen periode is op **22 februari 2018** een startbijeenkomst in Almere georganiseerd. Daar werd de aanpak toegelicht en de platforms gevormd. Op deze bijeenkomst waren 40 tot 50 ondernemers aanwezig. Onder de ondernemers was veel enthousiasme voor de platforms.

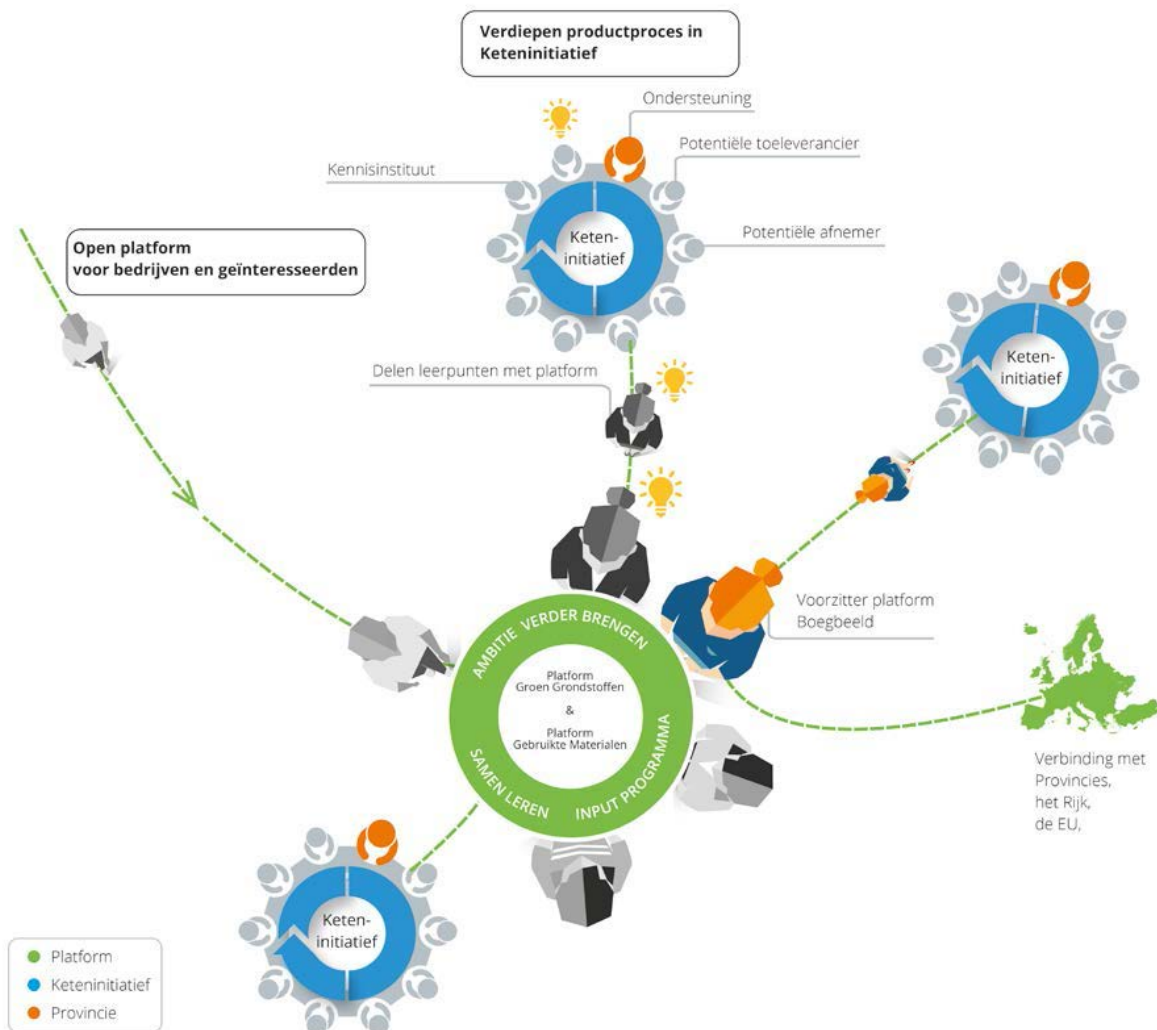
De eerste Platformbijeenkomst met ontbijt is op **12 april 2018** in het Provinciehuis georganiseerd. Het was een gezamenlijk deel van de beide platforms waarna in de twee groepen uiteen gingen (groene grondstoffen en gebruikte materialen) met ook een plenaire afsluiting. Op de bijeenkomst waren circa 40 deelnemers aanwezig en werd een start gemaakt met het creëren van samenwerkingen en het smeden van keteninitiatieven. Ditmaal waren er weer andere deelnemers aanwezig dan bij de startbijeenkomst in februari waardoor weer nieuwe contacten konden worden gelegd.

In de komende maanden worden nog een drietal platformbijeenkomsten georganiseerd:
4 juni - in samenwerking met de gemeente Almere bij Staatsbosbeheer

september - locatie nader te bepalen

november - locatie nader te bepalen

De bijeenkomst van november wordt een grotere manifestatie zoals aangegeven in de startnotitie.

Figuur 1 - Schematische weergave aanpak met platforms en keteninitiatieven

3. Voortgang en evaluatie keteninitiatieven

In januari is er groen licht gegeven door de leden van de Statencommissie Economie op het afwegingskader voor keteninitiatieven, deze moeten voldoen aan de volgende voorwaarden:

- Bijdrage aan de Opgave Circulaire Economie en passend bij Groene Grondstoffen en/of Gebruikte Materialen
- Intentie van ketenpartijen uitgedrukt in een Letter of Commitment
- Verwerking/verwerking vindt plaats in Flevoland
- Businesscase vanuit ketenbenadering
- Toegevoegde waarde op meerdere terreinen (people-planet-profit)
- Technisch en financieel kansrijk
- Haalbaar, schaalbaar en herhaalbaar

Het Letter of Commitment is vertaald naar 'een Verklaring Keteninitiatief'. Het moment van tekenen wordt ondersteund met de uitreiking van een wisselbokaal (figuur 2).

Figuur 2 - Wisselbokaal Keteninitiatieven Circulaire Economie

Elke deelnemende partij geeft in een kort statement aan wat zij bijdraagt aan het initiatief. De tekst voor de bijdrage vanuit de provincie luidt:

“De provincie Flevoland draagt bij door de inzet van een ‘ketenmanager’. De ketenmanager is beschikbaar als secretaris van het initiatief. De ketenmanager brengt de vraagstukken in beeld, spoort belemmeringen op en helpt bij het benoemen van succesfactoren”.

De Ketenmanager legt verbindingen tussen andere keteninitiatieven en betreft aanvullende partijen/organisaties. Hij/zij adviseert bij het realiseren en financieren van het initiatief en pakt actief een rol waar het overheidsinstrumenten betreft zoals bijvoorbeeld wet- en regelgeving, ruimtelijke ordening en passend financieel instrumentarium ((EU)subsidie/fondsen). Hij/zij is ook het contactpersoon voor de platformmanager. De bevindingen worden teruggekoppeld naar de Provincie en gebruikt als input voor beleidsvorming.

We hadden gehoopt snel na de startbijeenkomst de eerste keteninitiatieven te kunnen presenteren. Het blijkt echter voor ondernemers niet altijd passend om een keteninitiatief met een handtekening te bezegelen. We zien op dit moment twee soorten initiatieven:

- 1) initiatieven die tot stand komen door contacten die worden gelegd op de platformbijeenkomsten waarbij het contactmoment voldoende is voor businessafspraken
- 2) initiatieven die behoefte hebben aan ondersteuning waarbij meer nodig is voor business in de keten.

Er wordt gekozen om de titel ‘keteninitiatief’ breed te benutten voor partijen zowel met als zonder de inzet van een ketenmanager.

Van de initiatieven die geen behoefte hebben aan een gezamenlijke verklaring en ketenmanager volgen we wel de voortgang (door af en toe contact vanuit de platformmanager). Dit om te vernemen waar de initiatieven bij de uitvoering tegen aanlopen bij de businessontwikkeling en welke kansen zij zien. Ook in de communicatie krijgen zij een podium.

4. Monitoring keteninitiatieven

Voor de monitoring van de keteninitiatieven wordt vooralsnog uitgegaan van het aantal gerealiseerde en het aantal kansrijke keteninitiatieven. De longlist bestaat op dit moment uit een twintigtal serieuze initiatieven waarvan een deel tot een verklaring keteninitiatief wil komen. Bij de uitvoering wordt door de ketenmanager bijgehouden wat de vraagstukken zijn, wat de behoefte is aan inzet van overheids-instrumentarium en wat de kansen zijn voor nieuwe business (innovatie, haalbaarheid en werkgelegenheid). Ook wordt op hoofdlijnen de meervoudige waardecreatie in beeld gebracht (effecten people, planet en profit).